ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4. 3-4

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.12.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

UMURQULOV BEKPO‘LAT
Badiiy nutq va uning shakllanish asoslari 7

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 13

ШАРИФ ЁКУБОВ
Девони Фоний ғазалларидаги Бесутун атамасининг таҳлили 13

SHUKUROV RAHMATILLO
Qadimgi davr manbalarida Farg‘ona vodiysi toponimiyasi tahlili 19

AHMEDOV HAKIM YARASHEVICH
Xalq dostonlarida frazeologik birliklarning uslubiy tavsifi 23

AMONTURDIYEV NURALI RASHIDOVICH
O‘zbek tili etnografizmlar tizimida motivlashuv masalasi 26

ISMOILOV XURMATILLO TO‘LQINJON O‘G‘LI
Paralingvistik haqoratlar va ularni verballashtirish masalasiga doir 30

USMONOVA SHAHODAT
Publitsistik matn tarjimasida pragmatik modulyatsiya va semantik uyg‘unlik 35

RAXIMOVA UMIDA DJUMAYEVNA
Hamid Olimjon ijodida qofiyaning o‘rni 39

UMIROVA SVETLANA
Mualliflik korpusining amaliy qo‘llanilish sohalari 42

TURDIMURODOV SIROJIDDIN
Evfemik maqollar badiiylik va milliylikni kuchaytiruvchi vosita sifatida 45

TURAKULOVA UMIDAXON ANVAROVNA
Erkin o‘xshatishlarda lingvomadaniy xususiyatlarning aks etishi (Tohir Malik qissalari misolida) 48

SAATOVA SURAYYO ISMAILOVNA
Ijtimoiy tarmoq lisoniy shaxsining voqelanishi 52

РАДЖАПОВА НАТАЛЬЯ БАЗАРОВНА
Отражение и формирование: роль гендерных терминов
в восприятии материнства в современном обществе 55

SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI
Sifatlarning badiiy matndagi funksional-stilistik o‘rni 59

XUSANOVA ZUXRA
AQSH va O‘zbekiston ijtimoiy-siyosiy matbuot matnlarida lingvopragmatik strategiyalar:
leksik-uslubiy xosliklar va ta’sirchan til vositalari 62

QURBONOV AKMALJON TAVAKALJON O‘G‘LI
Hid bilish sezgisiga oid til birliklari semantikasi 65

SUYAROVA NARGIZA YULDOSHEVNA
Metaforalarning nasriy asarlardagi tasviriy va ekspressiv imkoniyatlar 68

МУНДАРИЖА

SOBIROVA GULSHANA FAXRIDDINOVNA
O‘zbek tilida haqoratli leksika: korpus lingvistikasi asosida tahlil va bazaviy resurs yaratish 70

JUMAYEVA DILAFRO‘Z ORIFJON QIZI
«Kuntug‘mish» dostoni frazeologizmlarining semantik-statistik tahlili 75

ISLOMOV SARDOR SANJAROVICH
O‘zbek tilining onomastik sathi haqida 79

RAHMATULLOYEV AHTAM A’ZAM O‘G‘LI
Fors tilidagi ot so‘z turkumi borasida rus tilshunoslarining qarashlari 82

OMANOV SHUHRAT G‘ANIYEVICH
Nemis tilidagi “Eigentlich” modal partikelining so‘roq gaplardagi semantik imkoniyatlari hamda tarjima xususiyatlari 84

GAFUROVA NIGORA SA’DULLAYEVNA
Nonverbal means in virtual texts 87

XOLMUXAMEDOV B.F.
Mualliflik leksikografiyasining rivojlanishi va taraqqiyot yo‘li 90

TO‘RAYEVA ZARRINA ABDIMUROT QIZI
O‘zbek onlayn media sarlavhalarida klikbeyt 93

ADABIYOTSHUNOSLIK

DAVRONOVA MAHFUZA ISROILOVNA
Xalq og‘zaki ijodidagi maqollarda ayol konsepti 96

ARSLONV ABDIMUROD KAROMATOVICH
Nurboy Jabborovning adabiy-matnshunoslik merosi: ilmiy maktab, metodologiya va amaliy natijalar… 99

SAIDOVA MUHABBATXON SHUKRULLAYEVNA
Shukur Xolmirzayev asarlarida folklor motivlari va ularning estetik funksiyasi… 102

BARZIYEV OYBEK XABIBULLAYEVICH
Pisandiy va Haziniy ijodida Andijon zilzilasining nazmiy bayoni 106

SULTANOVA RAISA XAYRULLAYEVNA
«Ra’no va Zebo» dostonida Xiromiy badiiy mahorati… 108

BO‘RIYEVA MARVARID HAMDAMJON QIZI
«Javr-u zulmung garchi o‘lmaklik nishonidur manga…» 112

QOSIMOV ANVAR
Kuper ijodida indeys va o‘zbek nasrida milliy qahramon obrazlari… 116

ADABIY TAQRIZ

ҚУРОНОВ ДИЛМУРОД
“Меҳробдан чаён”нинг учинчи нашри ҳақида 119

Rezyume. Mazkur maqolada publitsistik matn tarjimasida semantik uyg‘unlik va pragmatik modulyatsiyaning o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari pragmatik moslashuv tarjima adekvatligini ta’minlovchi muhim strategiya ekanligini ko‘rsatadi. Publitsistik tarjima diskursiv va funksional yondashuv asosida talqin qilinadi.

Resume. This article examines the relationship between semantic coherence and pragmatic modulation in the translation of journalistic texts. The findings demonstrate that pragmatic adaptation plays a key role in achieving translation adequacy. Journalistic translation is interpreted as a discourse-based and function-oriented process.

Резюме. В статье анализируется соотношение семантической согласованности и прагматической модуляции в переводе публицистических текстов. Результаты исследования показывают, что прагматическая адаптация является важнейшим условием адекватности перевода. Публицистический перевод рассматривается как дискурсивный и функционально ориентированный процесс.

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2025; 11-12
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

HAMID OLIMJON IJODIDA QOFIYANING O‘RNI

Raximova Umida Djumayevna,
Termiz davlat universiteti
o‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi v.b.dotsenti,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

O‘zbek adabiyoti tarixida Hamid Olimjonning tutgan o‘rni beqiyosdir. U XX asrning birinchi yarmida o‘zbek she’riyatini yangi bosqichga olib chiqqan, lirika va doston janrlarini milliy hamda jahon adabiyoti darajasiga ko‘targan ijodkor sifatida tanilgan. Hamid Olimjonning she’riy merosida milliylik, yangicha obrazlilik, musiqiylik va xalqona ruh uyg‘unlashib ketgan. Ana shu musiqiylikni yuzaga chiqaruvchi asosiy badiiy vositalardan biri qofiya hisoblanadi. Chunki qofiya nafaqat tashqi shakl go‘zalligini belgilaydi, balki she’rning mazmuniy ta’sirchanligini oshiradi, musiqiylik bag‘ishlaydi.

Qofiya (arab. – *ergashish, izidan borish*, yun. – *rifma:* «mutanosiblik, ritm») deb ikki yoki undan ortiq misra oxiridagi lafzdoshlik[1]ka aytiladi.

Qofiya she’rning asosiy tashkiliy unsurlaridan biri sifatida ritmik ohangni mustahkamlaydi, misralar o‘rtasidagi mazmuniy bog‘liqlikni kuchaytiradi.

Qofiya she’rning tashqi shaklini uyg‘unlashtiruvchi, ohangdorligini ta’minlovchi, misralar o‘rtasida ritmik bog‘liqlik hosil qiluvchi muhim poetik unsurdir. Ammo Hamid Olimjon ijodida qofiya faqat shakl emas, balki mazmunni ta’kidlash, obrazni kuchaytirish va hissiy ta’sirchanlikni oshirish vositasiga aylangan. Shuning uchun uning ijodini qofiyasiz tasavvur qilish mushkul.

Hamid Olimjon ko‘plab she’rlarida qofiyani milliy kuy va ohanglarga moslashtirgan. Uning lirik she’rlari, dostonlari o‘qilganda, go‘yo kuylanayotganday taassurot uyg‘otadi. Bunda qofiyaning musiqiy vazifasi yetakchi o‘rin tutadi. Masalan, «Yurak» she’rida takroriy qofiyalar yurakning urishi, ichki hayajonni ifodalovchi ohangni yuzaga keltiradi.

[1] Рустамов А.Қофия нима? – Тошкент .Фан,1976. – Б.10.

Qofiya Hamid Olimjon ijodida faqat tashqi jilo emas, balki poetik fikrning mantiqiy yakunini belgilaydi. Qofiya orqali shoir she'rga ichki ritm beradi, obrazlarni yaxlitlaydi, g'oyaviy asosni ta'kidlaydi.

Masalan, «So'nmas yulduzlar» she'rida:

Yulduzlaring so'nmas, o'chmas, ey Vatan,
Sen yashar jahonlar bilan barobar.

Bu yerda qofiya milliy g'urur va abadiylik g'oyasini yanada kuchaytiradi.

Shoirning ijodiy tajribasi shuni ko'rsatadiki, u qofiyani nafaqat vazn va ritmik tartibni ta'minlash, balki poetik fikrning mazmuniy ohangini kuchaytirish uchun qo'llagan. Misralar oxiridagi so'zlarning musiqiy uyg'unligi orqali she'rning ta'sir kuchi oshadi. Masalan, shoirning mashhur «O'zbekiston» she'rida qofiyalar milliy g'ururni ifodalovchi obrazlarni musiqiy ohangda birlashtiradi:

Sen yetuk xalq, sen ulug' yurt, ey Vatan,
Sen tuprog'ing oltin, diling mehribon.

Bu yerda «Vatan – mehribon» qofiyalari nafaqat ohangdorlik yaratmoqda, balki Vatan timsoliga mehribonlik, samimiyat, ona obraziga xos xususiyatlarni singdirib, mazmunni yanada boyitmoqda.

Hamid Olimjon she'riyatida turli qofiya turlaridan keng foydalaniladi. Ularning barchasi shoirning poetik mahoratini ko'rsatadi.

Ma'lumki, to'liq va jarangdor qofiyadoshlikka erishish o'z-o'zidan bo'lavermaydigan murakkab jarayon. Bu jarayon turli vositalarni izlashni tovushdosh so'zlarni tanlay bilishni talab qiladi. H.Olimjon turli vositalardan foydalana olgani uchun o'z asarlarida to'liq va jarangdor qofiyadoshlikni ta'minlashga erishgan. Chunonchi, so'zlarning turli shakl va variantlaridan, shakl va ma'no munosabatlari hamda tovushdoshligidan mahorat bilan foydalanishi mukammal qofiyalar yaratilishiga olib kelgan. Masalan, Shoir ijodida men, sen, u olmoshlarining man, san, ul poetik variantlari qofiyadoshlik maqsadida ancha faol qo'llanilgan. Masalan,

Bunyod kelgan zamon ul,
Shodlikka to'ldi butkul.
«Semurg'»

Nafratim bordir sanga
O'zing o'ylab ko'r tanga.
Bir oz erkin qolgali
Daryo labiga bordi[1]
«Oygul bilan Baxtiyor»

To'liq qofiyada so'zlarning tovush tarkibi to'liq mos keladi. Bu qofiya turi shoirning lirikasida ko'p uchrab, she'rning uyg'unligini oshiradi. To'liq qofiya mazmuniy ta'sirchanlikni kuchaytiradi.

Shoir qofiyalarning aniq va ohangli bo'lishiga harakat qilgan, shu bilan birga ba'zan ohangdor bog'lanishni noaniq yoki yarim qofiya bilan yaratgan holatlar ham kuzatiladi.

Noto'liq qofiya ishlatish orqali shoir tuyg'ularni noaniq, siljigan ohangda ifodalashga, ohang-ritmni tabiiy holatda shakllantirishga intilgan.

Noto'liq qofiyada tovushlar qisman mos keladi. Bu holat she'rga tabiiy ohang bag'ishlaydi, musiqiylikni erkinlashtiradi.Noto'liq qofiya bu qofiyaning odatiy, to'liq va aniq ohangli varianti emas, balki so'zlar oxiridagi tovushlar to'liq mos kelmasligi bilan ajralib turadigan qofiya turi. Bu qofiyada ohangdorlik o'xshash, lekin ideal darajada bir xil emas. Masalan, so'zlar oxiridagi unli yoki undosh tovushlar bir-biriga yaqindan o'xshash bo'lsa-da, ularning tovushlari to'liq mos tushmaydi. Noto'liq qofiya to'g'ri qofiyaga qaraganda ko'proq erkin his qilishga imkon yaratadi, she'r mazmunini ta'kidlash, murakkab tuyg'ularni ifodalashda qo'llanadi.

Hamid Olimjon she'riyatida qofiya tanlovi ko'pincha tilning tabiiyligi, ohangning muloyimligi tomon yo'nalgan bo'lib, har doim to'liq qofiyaga qat'iy yopishmaydi. Bu shoirning erkin po'etik ifodaga intilishi bilan bog'liq.Qofiyaning bu turi she'riyatda tovushlar to'liq ohangli bo'lmasligi,biroq ular orasidagi o'xshashlik orqali uyg'unlik hosil qilinishini ifodalaydi. Ohangdorlik va ritmik xilma-xillikni ta'minlaydi.

H.Olimjon ichki qofiya tuzishga ham alohida ahamiyat bergan. Ma'lumki, ichki qofiya jaranglilikni oshiruvchi vositalardan biridir. Shu boisdan ham mumtoz she'riyatda qofiyaning bu ko'rinishiga alohida e'tibor bilan qaralgan. Ichki qofiya misralarining turoqlarga ajratilib qofiyalanishiga asoslanadi. Bunda qofiyadosh bayt bir o'rinda emas, balki ikki o'rinda qofiyalanadi. Misralarda ifodalanayotgan fikrlar esa qofiyalanuvchi qismlarga mantiqan ajratiladi. Fikrga alohida urg'u beriladi. Shu jihatdan ichki qofiya qofiyadoshlikdagi muhim usullardan biri- dir.H.Olimjon dostonlarida ichki qofiyaning namunali ko'rinishlarini uchratish mumkin. Ichki qofiya satr ichida hosil bo'lib, she'rga kuyday oqim baxsh etadi. Masalan, «Zaynab va Omon» dostonida ichki qofiyalar dramatik voqealarning ohangini kuchaytiradi.

M.: Oftob yiqar qayg'u tog'ini
Oylar yoqar tun chirog'ini

Kelib qoldi yurtinnga Omon,
Kelib qoldi ranglari somon[2]*.*
«Zaynab va Omon»

[1] Hamid Olimjon. Мукаммал асарлар тўплами. 10 томлик. 2-том. Тошкент,1979 . – В.113.
[2] Ҳамид Олимжон. Мукаммал асарлар тўплами. 10 томлик. 2-том. Тошкент,1979 . – Б. 162.

Ko‘rinadiki, ichki qofiya «Zaynab va Omon» dostonida dramatik ohangni kuchaytirishga xizmat qiladi, satr ichida musiqiylikni oshiradi

Hamid Olimjon ko‘plab she’rlarida xalq og‘zaki ijodi an’analariga yaqin qofiyalardan foydalanadi. Bu esa uning poetikasini xalqona ruh bilan boyitadi. Shoir qofiyani milliy kuy va ohanglarga moslash orqali o‘zbekona lirikaning yangicha ufqlarini ochib berdi.

Hamid Olimjon she’riyatida qofiya muhim poetik vosita sifatida o‘ziga xos o‘rin tutadi. Uning qofiya tanlashdagi nozik didi, turfa xil qofiyalardan foydalanishdagi mahorati shoirning poetik salohiyatini yaqqol ko‘rsatadi. Qofiya Hamid Olimjon she’rlarida nafaqat tashqi shakl unsuri, balki mazmuniy-estetik go‘zallikni yuzaga chiqaruvchi asosiy badiiy omildir.

Hamid Olimjon ijodida qofiya faqatgina tashqi bezak emas, balki badiiy-estetik qudratni oshiruvchi, mazmunni teranlashtiruvchi va o‘quvchida estetik zavq uyg‘otuvchi vositadir. Uning qofiya qo‘llash mahorati xalq og‘zaki ijodi va mumtoz adabiyot an’analariga tayanadi, shu bilan birga zamonaviy poeziya ohangini ham yaratadi. Natijada shoirning asarlari o‘qilishi yengil, ta’sirchan va musiqiy jihatdan boy bo‘lib, o‘zbek she’riyatida qofiyaning badiiy imkoniyatlarini kengaytirgan. O‘zbek prozasining shakllanish va rivojlanish tarixini Hamid Olimjonning shu sohadagi asarlarisiz tasavvur qilish qiyin»[1].

Rezyume. Mazkur maqolada XX asr o‘zbek she’riyatining yirik vakili Hamid Olimjonning ijodida qofiyaning tutgan o‘rni va uning poetik vazifalari ilmiy asosda tadqiq etiladi. Shoir she’riyatida qofiyaning musiqiylik, obrazlilik, hissiy ta’sirchanlik hamda milliy ruhni ifodalashdagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Misollar orqali qofiya turlari, ularning badiiy-estetik vazifasi va shoirning mahoratli qo‘llash usullari ochib beriladi.

Rezyume. In this article, the role of rhyme and its poetic functions in the work of Hamid Olimjon, a major representative of Uzbek poetry of the 20th century, are studied on a scientific basis. The poet’s poetry examines the importance of rhyme in the expression of musicality, imagery, emotional touch and national spirit. Through examples, the types of rhyme, their artistic and aesthetic function and the methods of skilled application of the poet are revealed.

Резюме. В данной статье научно исследуется роль рифмы и ее поэтические функции в творчестве крупного представителя узбекской поэзии XX века Хамида Олимжана. В поэзии поэта рассматривается значение рифмы в выражении музыкальности, образности, эмоциональной выразительности, национального духа. Через примеры раскрываются виды рифм, их художественно-эстетическая функция и способы умелого применения поэтом.

[1] Каримов Н. Ҳамид Олимжоннинг поэтик маҳорати. – Тошкент: Фан, 1964. – 126 б.